

Раїса Пріма,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ – ВИМОГА ЧАСУ

Становлення нової системи освіти в Україні, зорієнтованої на входження у світовий освітній простір, супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії й практиці, що спричиняє нові актуальні проблеми, зокрема формування мобільності як пріоритетної особистісної якості фахівця саме у процесі освіти, як свідчення внутрішньої готовності людини до якісних змін, перетворень, успішної життєдіяльності в умовах сучасного ринку праці.

Сучасне суспільство зацікавлене в такому фахівцеві, який уміє думати самостійно і вирішувати різноманітні проблеми, застосовувати знання, одержані у процесі навчання; володіє критичним і творчим мисленням, сформованим у процесі освіти; адаптивний, уміє здобувати нові знання, здібний до самонавчання, самоосвіти. Відтак, загострюється питання якості освіти на всіх її рівнях, особливо в аспекті професійної підготовки нової генерації педагогічних кадрів, здатних як до особистісно-професійного саморозвитку та життєвої самореалізації, так і до формування компетенції мобільної життєтворчості вихованців.

Аналіз досліджень науковців (Л.Горюнова, Б.Ігошев, Н.Кічук, С. Кугель, О.Нікітіна, Р.Ривкіна, Р.Пріма, Л.Сушенцева та ін.) засвідчує, що професійна мобільність у педагогічній сфері має особливості, пов'язані зі специфікою професійної діяльності і виявляється у готовності та здатності до змін, зокрема, на трьох рівнях: *на рівні якостей особистості* (цілеспрямованість, відкритість до змін, наполегливість, здатність до самопізнання, самостійність, самокритичність), *на рівні характеристик діяльності* (адаптивність, гнучкість, уміння прогнозувати, досягати успіхів, креативність), *на рівні процесів професійного розвитку, самовдосконалення* (готовність до змін, адекватні уявлення про свої можливості, змобілізованість щодо зміни ситуацій, передбачення можливих результатів тощо).

Зауважимо, на нашу думку, професійна мобільність характеризує внутрішній (мотиваційно – інтелектуально – вольовий) потенціал особистості, що лежить в основі гнучкої орієнтації і діяльнісного реагування в динамічних умовах (як соціальних, так і суто професійних) у відповідності з компетенцією та власними життєвими позиціями; забезпечує готовність до змін і реалізацію цієї готовності у своїй життєдіяльності (готовність особистості до сучасного життя з його

багатоаспектними чинниками вибору); детермінує професійну активність, суб'єктність, творче ставлення до професійної діяльності, особистісного розвитку, що сприяє ефективному розв'язанню фахових проблем.

Відзначимо, що непорушною вимогою до підготовки сучасного вчителя є знання фундаментальних наук. Проте, погоджуючись із думкою Л. Заніної, Н. Меншикової, зауважимо, що вирішальне значення має не тільки обсяг знань, але їх точність, систематичність, рухливість. Не максимум знань, а їх мобільність і керованість, а також гнучке пристосування до шкільних умов роблять фахівця придатним до педагогічної діяльності [1].

Але глибинну основу професійної мобільності педагога, на наш погляд, становлять фундаментальні потреби в утвердженні свого морального «Я» серед інших, його визнанні перед суспільством. Честь, гордість за себе як персоніфіковану спільноту, честолюбство, моральна гідність, відповідальність – це ті цінності особистості, що підкреслюють водночас і її соціальну значущість.

Вочевидь, мобільна особистість – мудра. В усі часи істинний мудрець – це не безпристрасний резонер або праведний самітник, а жива особистість, що веде активну боротьбу з чужою або власною недосконалістю заради добра й справедливості. Мудрість допомагає проектувати свій життєвий шлях, адекватно прогнозувати свою власну поведінку та її наслідки за різних обставин, обираючи найбільш правильні, розумні їх варіанти заради реалізації свого призначення та покликання [2].

Реформування освіти в Україні сьогодні якраз і спрямоване на те, щоб допомогти молоді протягом навчання розвинути світогляд, ціннісні орієнтації, структурні якості особистості, завдяки яким вона активно інтегрується в реформаційні процеси.

У свою чергу це вимагає як нових фахових якостей шкільного вчителя, так і нових моделей організації навчального процесу, що вмотивовує потребу радикальної модернізації змісту педагогічної освіти, але водночас збереження й посилення національних пріоритетів у майбутньому, мобільності педагогів та студентів.

Поза сумнівом, сьогодні зумовлює необхідність пошуку нових підходів до професійного виховання студентської молоді, особливо майбутніх учителів, вимагає підготовки таких фахівців, найголовнішими рисами яких є освіченість, комунікативна компетентність, самостійність, професійна мобільність, толерантність, висока духовність. Закономірно «виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей педагогічної освіти, перенесення акценту зі знань спеціаліста на його людські, особистісні якості, що постають водночас і як мета, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності» [3, с. 35], виявлення

при цьому, передусім, мобільності як індивідуальної відповіді особистості на виклик динамічного світу.

Нам видається виваженою позиція О. Китайської: саме професійна мобільність учителя як здатність до інновацій, до швидкої адаптації у педагогічних ситуаціях, що постійно змінюються; як гнучкість настанов особистості, що дозволяє кваліфіковано здійснювати професійну діяльність, здатність адекватно оцінювати результати праці та окреслювати перспективи власної педагогічної діяльності, сприяє розвитку певних умінь та особистісних якостей педагога, а саме:

–самостійно вирішувати типові й нестандартні проблеми, завдання педагогічного характеру;

–поєднувати за необхідності менеджерські і виконавські функції;

–забезпечувати продуктивну взаємодію з учнями, батьками, колегами, будувати міжособистісні стосунки в колективі;

–бути відповідальним за результати своєї праці – навченість та вихованість учнів;

–бути готовим до інновацій [4, с. 100].

Тобто йдеться про нову роль учителя в умовах перетворення сучасної школи із системи закріплення знань на систему адаптації учнів до статусу менеджера свого майбутнього в процесі навчання. При цьому головним є не передача знань, а закріплення механізмів їх цільового пошуку, вміння трансформувати навчальну інформацію на вирішення практичних завдань, працюючи «в команді» (за умов партнерства вчителя та учня) активно знаходити креативні розв'язки проблем, презентувати результати своєї діяльності.

Мобільність пов'язана з гуманізацією педагогічного світогляду, що спричиняє, передусім, готовність вчителя відмовитися від застарілих функціонально-рольових стереотипів як у сприйнятті дитини, так і в сприйнятті себе як професіонала.

Крізь призму вищевикладеного цілком правомірно стверджувати, що формування професійної мобільності вчителя є вимогою часу у контексті сучасних європейсько орієнтованих освітніх реалій, інтеграційних та глобалізаційних процесів, зміни цінностей та освітніх парадигм. Ми переконані, що тільки мобільний учитель може виховати учнів, які в умовах сьогодення усвідомлюють свою належність до українського народу, нації, європейської цивілізації; орієнтуються в тенденціях соціокультурної динаміки; підготовлені до життя у постійно змінюваному, динамічному, конкурентному, взаємозалежному, полікультурному світі.

Список використаних джерел

1. Китайська О. Професійна мобільність учителя – вимога сучасної освіти / О. Китайська // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – К., 2005. – С. 95-101.

2. Пріма Р.М. Професійна мобільність майбутнього вчителя початкових класів : навч.-метод. посіб. / Р. М. Пріма. – Луцьк, 2008. – 100 с.
3. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / О. М. Пехота, В. Д. Будак та ін. – К. : АСК., 2003. – 240с.
4. Іванченко Є. А. Професійна мобільність майбутніх фахівців : навч.-метод. посіб./ Є. А. Іванченко. – Одеса, 2004. – 120 с.